

ÖZELLEŞTİRME GERÇEĞİ

Ayla YILMAZ – KİGEM Genel Sekreteri

“Özelleştirme dünyada olduğu gibi ülkemizde de olması gerektiği sonuçları doğurmuştur. Çünkü özelleştirme, işsizlik, sendikasızsızlaştırma, kamu hizmetlerinin özel sektöre devriyle o hizmetin pahalılaşması, devletin küçültülmesi ve daha ileri aşaması olarak o alanların çokuluslu şirketlere devri yani tekelleşmedir.”

Geçtiğimiz ay içinde Seydişehir’e gittim. Orada Alüminyum Tesisleri’nin özelleştirilmesine karşı oluşturulan Şehir Meclisi’nin düzenlediği bir toplantıda ülkemizde bugüne kadar yapılan özelleştirmelerden örnekler ve sonuçları paylaşmak üzere. Her konuşmamda yaşananları sanki birkez daha yaşıyor gibi oluyorum. Çünkü, Seydişehir Alüminyum Tesislerinin PETLAS’tan, Bir Kastamonu SEKA’dan, Adana Sümer Holding’ten ya da Anadolunun bazı kentlerindeki sanayi kuruluşlarından hiçbir farkı yok. Hem sanayinin gelişmesini sağlamak, hem o bölgeyi sosyal yapısı ile birlikte geliştirmek, istihdam yaratmak gibi. Siz şimdi bu fabrikaları, tesisleri yenileyip hedeflerini büyütmek yerine bunları orada çalışanları, yaşayanları ile birlikte yok ediyorsunuz. Haykırıyoruz, “bu bir cinayettir” diye. Ama dinleyen yok. Evet bu girişten sonra biraz da geçen bu süreyi bir de sizlerle bazı örnekleri aktararak paylaşmak istiyorum.

1994 yılının Kasım ayında çıkarılan 4046 sayılı yasa ile özelleştirmenin kendi yasası yürürlüğe girdi. Bu yasa ile özelleştirmeyi kimin nasıl hangi yöntemlerle yapacağı, yapılan işlemleri kimin onaylayacağı, çalışanlarının nasıl bir sonla karşılaşacağı bu yasa şekillenmiş oldu. İşte bu sürecin başlangıcında kamu işletmeleri üzerinde araştırmalar yapmak üzere, üç işçi konfederasyonunun ve bu konfederasyona bağlı bazı sendikaların, akademisyenlerin kurucusu olduğu KİGEM (Kamu İşletmeciliğini Geliştirme Merkezi) Vakfı kuruldu. Vakıf bu yasanın yürürlüğe girmesinin ardından kamu işletmelerine ilişkin raporlar hazırlamayı öncelik sayarken 4046 sayılı yasa ile hız kazanan özelleştirmelere karşı yasal süreci de başlattı. Sendikalarla birlikte sendika ya da çalışan işçiler adına açılacak davalara hukuki destek verdi. Özelleştirmenin nasıl iyi bir şey olduğunu kamuoyuna pompalamak için kullanılan gazete ilanları hiç de kötü sonuçlar vermiyordu. Kamuoyu “tukaka” kamu kurumlarından kurtulmak gerektiğini söyler oluyordu. Çünkü bunlardan kurtulduğunda siyasilerin söylediği gibi satışlarından elde edilen gelire “hastaneler, okullar, yollar” yapılacaktı. Ne güzel di değil mi? Kim istemezdi daha çok hastane daha çok okul. Özel güzeldi, verimliydi. Buna o fabrikalarda örgütlü sendikaların bir kısmı bile inanmıştı. Aksini savunan yani özelleştirmenin işsizlik, sendikasızsızlaştırma, göç ve o hizmetin pahalılaşması olarak gösterenler iyi sendikacı değildi. Onlar düşünceleri ile çok gerilerde kalmıştı. Özelleştirme sonrası o işyerlerinde çok kişi istihdam edilecek ve onlar sendikalı bile olacaktı görüşleri hayali onları mutlu ediyordu. Keşke öyle olsaydı. Çimse-İş Sendikası kamunun elindeki tüm çimento fabrikalarının satılmasından sonra 20 bine yakın üyesini kaybetmeyip, üye sayısına bir 20 bin daha katsaydı. Çimento sektöründe OYAK-SABANCI, OYAK-GAMA, Rumeli Holding (Uzanlar) Setitalmenti (SCF –Fransız ve İtalyan ortaklığı) grupları tekeller oluşturmasaydı. Sümer Holding’in fabrikalarında özelleştirme öncesi 30 binin üzerinde kişi çalışırken bugün bu sayı 3 bin 800’e düşmüştür.

Sendikaların KİGEM’in hukuki desteği ile açtığı davalarda gerekçeler ihale ve değer tespit yöntemleri yani, 4046 sayılı yasanın 18. maddesinin (b) ve (c) bentlerinin Anayasa’ya aykırı olması noktasında yoğunlaşıyordu. Bu davaların sonucunda sendikalar, yürütmeyi durdurma ve iptal kararları aldılar. Yani haklı bulunduğu mahkemeler tarafından da kanıtlanmıştı. Ama ne oldu? Açılan davalardan elde edilen yürütmeyi durdurma ve iptal kararları idare tarafından

uygulanmadı,yani dönemin hükümetleri kararın verildiği tarihte “devir işlemleri gerçekleşmiştir” gerekçesiyle kararları uygulamadılar. Bu yasal olmayan uygulamaya rağmen alınan mahkeme kararları yine de özelleştirmeye karşı olanların haklılığının bir sonucu oldu. Hukuki süreç devam ederken işletmelere ilişkin KİGEM ya da sendikalar tarafından hazırlanan raporlar, işçiyi ve kamuoyunu bilgilendirmeye yönelik çok önemli araçlar oldu. Daha sonra KİGEM, bazı özelleştirmelerde kendi adına dava açmaya başladı.Örneğin, Telekom, Doğalgaz santralleri, çimento fabrikalarından sona kalanlarla ilgili davalar açtı. Burada asıl önemsenmesi gereken nokta, yasal olarak yapılması gerekenlerin yapılmış olması, eksik kalan tarafı da kamuoyunun bilgilendirilmesiydi. Çünkü, kamuoyunu bilgilendirmenin en önemli aracı olan medyanın temsilcilerinin büyük bir kısmı özelleştirmeye karşı değildi hatta bazıları özelleştirmeden pay da almışlardı. Bugün özelleştirmeden direk zarar görenler yanında kamuoyu da artık eskisi kadar habersiz değil. Biraz önce örnek verdiğimiz çimento sektöründeki sonuçlar hemen hemen bütün özelleştirmelerde yaşanmıştır.

SEK'lerin özelleştirilmesiyle önce arazi rantı elde edilmiş, daha sonra pazar da el değiştirmelerle çokuluslu şirketlerin yer aldığı tekelleşme ortaya çıkmıştır. Örneğin;

Pınar Süt (Yaşar Holding)

Mis Süt Tefken sonra Nestle ortaklığı

SEK Koç Holding

DanoneSA – Tikveşli, Birtat,Sabancı

Ülker ve SÜTAŞ

gibi şirketler pazara hakim duruma gelmişlerdir. Bunların ayrıca Kraf Jacobs, Sumitoma, Yadex gibi ve daha adını bilmediğimiz çokuluslu şirketleri vardır. Üreticilerin oluşturduğu kooperatifler güçsüz kalmış, fiyatları belirleyen bu şirketler olmuştur.

Bu süreç içinde yapılan özelleştirmelerde koalisyon hükümetleri kendi yandaşlarını kayırmışlar ve onlara pay vermişlerdir. Alıcıların sözleşmelerinin bir kısmında (bu daha çok EBK ve SEK işletmelerinin satış sözleşmelerinde yer almıştır) 3 yıl üretim şartı bulunmasına karşın sözleşmelerde yer alan para cezalarını tamamını ödeyerek üretim yapmamışlardır. Bugün o işletmelerin büyük bir kısmı üretim dışı kalmış, ya da araziler gelir getirici amaçlarla kullanılmaya başlanmıştır.

Bu örnekleri özelleştirmelere talip olan firmaların iş alanlarının o sektör ile ilgili olmaması, satış vadelerinin uzun zamana yayılması, ödemeye ilişkin kolaylıklar, taksitlerin vadelerinin ertelenmesi, üretimi gerçekleştirilerek yalnızca arazisinden yararlanmak bu kayırmaları kanıtlamaktadır.

Bugün özelleştirmeden elde edilen gelire giderleri karşıladığımızda sonucun zarar olduğunu görmekle birlikte asıl önemli olan ülkemizin gereksinimi olan bu işletmelerin yerine getirdiği hizmetlerin birçoğunun bizlere daha pahalı daha kalitesiz, daha kontrolsüz ulaştığıdır. Oysa bu kamu işletmelerinin gerekliliği ülkemiz için hala çok önemlidir. Yoksulluğun, işsizliğin gelir ortalamasının çok düşük olduğu ülkemizde bu işletmelerin yerine getirdiği hizmetler hala çok önemlidir. Çok basit bir örnektir. Siz pamuklu dokuma yapan fabrikalarınızı satıyorsunuz, onun satış sonrası üretim yapmamasına göz yumuyorsunuz, daha sonra uzak doğunun “ipek” diye sentetik kumaşlarını ithal ediyorsunuz. Sonra da pamuk üretimini yok ediyorsunuz. Bu işletmeleri “devletin sırtında bir yük” diye atmaya çalışarak sektörü dışa bağımlı hale getiriyorsunuz.

Bugüne kadar yapılan özelleştirmeler sonrasında yaklaşık 100 bine yakın kişiyi mağdur ediyorsunuz bunun yarısı kadar insanı işsiz bırakıyorsunuz. Bu rakam o işletmenin bulunduğu

yerdeki esnaf gibi diğer aktörleri de kattığınızda çok daha büyük sayılara ulaşmaktadır. ORÜS işletmelerinde Ayancık/SİNOP özelleştirildikten sonra üretim bir süre az da olsa devam etmiş buna rağmen 250 araçlık nakliyeciler kooperatifi kapanmış, 2 orman köyü boşalmış, esnaf % 30 oranında gelir kaybına uğramıştır. Bugün ORÜS işletmelerinin tamamı özelleştirilmiş, üretimden çekilmiş, orman ürünleri sanayi dışı bağımlı hale gelmiştir. Kanada'dan yonga, levha ithalatı artmıştır.

Okuma yazma oranının düşük olduğu ülkemizde SEKA kağıt ve kağıt ürünleri fabrikalarının elden çıkarılması kimin işine yarayacaktır? Bir kitabın ortalama 5-10 milyon lira arasında olduğu bir dönemde, insanları tek yanlı TV'lere bağımlı kılmak kimin işine yarayacaktır? Televole programları kimleri uyutmaya yöneliktir?

1993-1995 yılları arasında özelleştirilen 26 yem fabrikasının 11 tanesi 1 yıl içinde kapatılmıştır. Bugün yediğimiz etin, tavuğun yemi neden oluşmaktadır, onlardan elde edilen süt, peynir, yumurta gibi besinlerin sağlığa zararı ne kadar kontrol edilmektedir?

Örnekler çok ve birbirinin aynısıdır. Yapılması gereken şey özelleştirme yanlısından dönerek, o işletmeleri geliştirmek, üretimlerini sağlamak ve ülke ekonomisine kazandırmak olmalıdır. Bütçe açığını kapatmak bu işletmeleri satmakla değil, onların üretimlerini artırıp, istihdam ve katma değer yaratmakla olanaklıdır.

Bu hükümet "babalar gibi satarım" diyor, bundan öncekiler "özelleştirmeyi beynine yerleştirmemiş bürokratla çalışmam" dedi, hele bir dönemin Cumhurbaşkanı "gerekirse köşkün bahçesini bile veririm" dedi. Satacak bir şey kalmayınca ne diyecekler merak ediyorum.

Bugün kamuoyu olayın ciddiyetini eskiye oranla daha iyi anlamış bulunmaktadır. TÜPRAŞ, PETKİM, THY, TEKEL, TELEKOM, ŞEKER FABRİKALARI ve onlar gibi önemli diğer kuruluşların satılmasına engel olmak için daha çok birlikte hareket etme gereği vardır. Özelleştirmelerden yalnızca işçiler değil, biraz önce değindiğim gibi, memurlar, esnaf da zarar görmektedir. Bugün kamu bankalarında çalışan binlerce insanın yaşadığı sonuçlar ortadadır. Memurların yasa gereği bir başka kamu kurumuna yatay geçiş yapma hakkı olmasına karşın sonrasında yaşanan unvan kaybı, yabancısı olduğu bir kurumda çalışma gibi olumsuzluklar vardır.

Yaşananlara hep birlikte karşı koymalıyız, çünkü bu yalnızca buralarda çalışıyor olanların sorunu değildir. Bir Seydişehir ölmemeli, ülke alüminyumda dışı bağımlı konuma gelmemelidir.